تاریخ دریافت: ۹۷/۷/۱۸
تاریخ پذیرش: ۹۸/۱/۱۷

شناسایی عوامل مؤثر بر حمایت از مالکیت صنعتی با هدف توسعه کارآفرینی

املیا قربانی سیاوشانی[۱]، علی داوری [۲*]
مهدی فقیهی[۳]، حسام زند حسامی[۴]
امیرهوشنگ فتحی زاده[۵]

چکیده

با توجه به اینکه مالکان صنعتی و کارآفرینان، نقش مهمی در تولید اقتصاد هر کشـــور دارند، بنابراین حمایت همه‌جانبه از آن‌ها نیز تضمین‌کننده نوآوری و رشـــد اشـــتغال اســـت. پژوهش حاضر با هدف شناســـایی عوامل مؤثر بر حمایت از مالکیت صنعتی با هدف توسعه کارآفرینی صورت گرفت. پژوهش حاضر به‌صورت تحلیل تم و با ابزار مصاحبه نیمه ساختاریافته انجام گردید. با روش نمونه‌گیری گلوله برفـــی صاحب‌نظران حوزه حقوق مالکیت فکری، حقوق تجارت، مدیریت صنعتی و کارآفرینی انتخاب شـــدند که بعد از ۱۵ مصاحبه، محقق به اشـــباع داده‌ها رســـید. تجزیه‌وتحلیل داده‌ها با کُدگذاری باز به‌منظور دستیابی به اطلاعات فراگیر صورت گرفت. همچنین از اعتبار محتوایی با آماره ضریب لاوشه برای تعیین اعتبار کدهای اســـتخراجی از منظر ۳۰ متخصص این حوزه استفاده گردید. یافته‌ها نشان داد؛ عوامل مؤثر بر حمایت از مالکیت صنعتی در سه قالب سیاست‌های تنظیمی، هنجاری و شناختی-فرهنگی می‌تواند عملیاتی گردد که در این میان، سیاســـت‌های تنظیمی بیشـــترین و سیاســـت‌های شناختی-فرهنگی کمترین کدهای استخراجی را به خود اختصاص داده‌اند. مجموعاً تعامل سیاست‌های سه‌گانه مذکور می‌تواند توسعه کارآفرینی به‌ویژه در حوزه صنایع را به همراه داشته باشد.

واژه‌های کلیدی:

سیاست‌گذاری، مالکیت فکری، مالکیت صنعتی، توسعه کارآفرینی.

---

۱ . دانشجوی دکترای کارآفرینی، گرایش فناوری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد قزوین، ایران.
۲ . عضو هیئت‌علمی، دانشکده کارآفرینی، دانشگاه تهران، ایران.
* نویسنده عهده‌دار مکاتبات: Ali_davari@ut.ac.ir
۳ . عضو هیئت‌علمی، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، تهران، ایران.
۴ . عضو هیئت‌علمی، دانشکده مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد قزوین، ایران.
۵ . عضو هیئت‌علمی، موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، تهران، ایران.

مقدمه

بررسی مطالعات مختلف در کشورها و اقتصادهای متعدد نشان می‌دهد که توسعه اقتصادی هر منطقه در سطح کلان تحت تأثیر نظام کارآفرینی قرار دارد (داوری و همکاران، ۱۳۹۶)؛ و حمایت‌های حقوقی در راستای توسعه کارآفرینی به‌عنوان یکی از عناصر ضروری جهت انتقال و تجاری‌سازی نوآوری‌ها است. بر همین مبنا مالکیت صنعتی بیش از هر زمان دیگری به فرایندها، قوانین و نهادهای حمایتی جهت حفظ حقوق نوآوران، مخترعان و مبدعان در حوزه صنعت نیاز دارد. از دیدگاه دیده‌بان جهانی کارآفرینی، توسعه کارآفرینی عبارت است از افزایش و بهبود ادراکات، گرایش‌ها، فعالیت‌ها و اشتیاق کارآفرینان در سطح کشور یا سازمان (گزارش دیده‌بان جهانی کارآفرینی[1]، ۲۰۱۶/۲۰۱۵). ظرفیت اصلی برای تشویق راه‌اندازی کسب‌وکار از نظر دیده‌بان جهانی کارآفرینی عبارت‌اند از: الف) توانایی بازارهای مالی و تمایل به تشویق راه‌اندازی کسب‌وکار جدید یا آزمون نشده؛ ب) سطح سیاست‌ها و مقررات گذاری دولت در بازار، ج) انتقال فناوری تحقیق و توسعه به بخش خصوصی و د) ساختار تجاری و حقوقی که از حقوق مالکیت محافظت می‌کند (اسمیت و پتون[2]، ۲۰۱۱؛ استارکی و همکاران[3]، ۲۰۱۰).

حمایت از کارآفرینی از طریق سیاستِ مقررات زدایی از صنایع، تعقیب قانونی انحصارطلبان، آزادسازی بازارها، گسترش تحقیق و توسعه، چابک سازی سازمانی، حمایت از حقوق مالکیت فکری و صنعتی، تسهیل تبدیل یک اختراع علمی و نوآوری در ایجاد محصولی آماده برای فروش در بازار، سهولت تشکیل کسب‌وکارهای صنعتی و نوآورانه، تضمین دسترسی به منابع مالی و سیاست‌های مالیاتی مناسب تحقق می‌یابد (استارکی و همکاران، ۲۰۱۰). سیاست‌های حمایت از مالکیت صنعتی جزئی از سیاست‌های فناورانه کارآفرینی است که ویژگی‌های سیاست‌های کلی کارآفرینی و کسب‌وکارهای کوچک را داراست. این سیاست‌ها عموماً به نفع کارآفرینان فن‌آوری هستند که بر افزایش بازده کل بازار و با برطرف کردن موانع انتقال و در نتیجه تجاری‌سازی فن‌آوری تمرکز دارند (تاماسی[4]، ۲۰۰۷). مثال بارز سیاست‌های حمایتی را شاید بتوان در زمینه حفظ حقوق اختراع، ثبت آن و بهره‌برداری از آن تعریف کرد (چن و پاتیتانون[5]، ۲۰۰۵). کارآفرینان فن‌آور در حوزه صنعت درصورتی‌که این اطمینان

1 . Global Entrepreneurship Monitor (GEM)
2 . Smith& Paton
3 . Starkey et al.
4 . Tamasy
5 . Chen and Puttitanun

را داشـــته باشـــند که نظام حقوقی و قانونی کشور از اختراعات، ایده‌های فناورانه آن‌ها حمایت می‌کند نوآوری را گســـترش خواهند داد و زمینه‌های تحقیقات جدید افزایش خواهد یافت و عمدتاً به‌ســـوی جهانی‌شدن محصولات خود اقدام خواهند نمود (اسپینلو[1]، ۲۰۰۳؛ فونتانا و همکاران[2]، ۲۰۰۶).

ضعف نظام مالکیت صنعتی در ایران آثار زیان‌باری بر اقتصاد داشته است. در شرایط فعلی اقتصاد ایران، بیشـــتر شرکت‌های خارجی و برخی شـــرکت‌های خصوصی داخلی از تلاش در راستای افزایش میزان ســـرمایه‌گذاری‌ها به‌ویژه در زمینه صنایعی که حقوق مالکیت صنعتی در آن‌ها از اهمیت بالایی برخوردار است بازمانده‌اند (ریاحی، ۱۳۹۰؛ شعوری و نجفی، ۱۳۹۶؛ گرشاسبی‌نیا و بدری‌ویچ، ۱۳۹۱). وضعیت حقوق مالکیت صنعتی در ایران از اوضاع مناســـبی برخوردار نیست، به‌طوری‌که نه‌تنها فرایند ثبت، بررسی و ارزیابی طرح‌های اختراعی طولانی، زمان‌بر و نیاز به تأیید چندین ارگان از جمله وزارت علـــوم دارد بلکـــه تعدد نهادهای درگیر در این حوزه و نپیوســـتن ایران به کنوانســـیون جهانی حقوق مالکیت فکری به همراه عدم انتشار به‌موقع اطلاعات اختراعات و نیز عدم ثبت اختراعات کوچک تنها بخشـــی از مهم‌ترین معضلات حقوق مالکیت صنعتی است (شـــاه‌آبادی و ساری‌گل، ۱۳۹۴؛ طیلابی و طیلابی، ۱۳۹۷؛ رستمی‌گنج‌آباد، ۱۳۹۷). با توجه به موارد ذکرشده در می‌یابیم عدم‌حمایت کارآمد از مالکیت صنعتی و بی‌توجهی به آن تبعات زیان‌باری را برای کشورمان به همراه خواهد داشت از جمله عـــدم تمایل کارآفرینان و مخترعین به فعالیت‌هـــای کارآفرینانه چراکه تضمین‌های لازم برای حفظ و حراست حقوق آن‌ها وجود ندارد (سامعی و انگورج‌تقوی، ۱۳۹۷؛ فطرس و همکاران، ۱۳۹۰؛ ترکستانی و معصومی، ۱۳۹۷). بر اساس گزارش شاخص جهانی کارآفرینی رتبه کارآفرینی ایران در سال ۲۰۱۸ با افزایش ۱۳ رتبه‌ای در میان ۱۳۷ کشـــور جهان ۷۲ اســـت و همچنین در منطقه منا[3] (MENA[4]) است که در مقایسه با سال قبل ۳ رتبه بهبود یافته است. همچنین ایران ۷/ ۴ بهبود امتیاز را در سال ۲۰۱۸ تجربه کرده و از این منظر پنجمین کشور جهان در بهبود امتیاز است؛ اما متأسفانه، گلوگاه‌های موجود در اکوسیستم کارآفرینی کشور کماکان در وضعیت نامطلوبی به سر می‌برند. این شواهد حاکی از نامتناسب بودن فضای اقتصادی، سیاسی، حقوقی، فرهنگی و اجتماعی کشور و انگیزه‌های کارآفرینی

1 . Spinello
2 . Fontana et al.
۳ . در ســـال ۲۰۱۸ بحرین از منطقه منا خارج‌شـــده و جزو کشـــورهای منطقه اقیانوســـیه قرارگرفته اســـت. به کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا به‌صورت اختصاری منا گفته می‌شود.
4 . Middle East and North Africa(MENA)

فردی در سطح جامعه است. همان‌طور که در گزارش سال ۲۰۱۸ شاخص جهانی کارآفرینی آمده، ایران همچنان دارای ضعف‌های اساسی در قوانین و مقررات حامی کارآفرینی است (گزارش جهانی کارآفرینی، ۲۰۱۸).

مجموعاً می‌توان گفت؛ حمایت از ابداعات و اختراعات از طریق حقوق مالکیت صنعتی و سیستم ثبت و اعطای حق انحصاری به مخترع در توسعه اقتصادی جوامع اهمیت زیادی یافته است (شریف‌زاده و همکاران، ۱۳۹۱؛ موبرگ[1]، ۲۰۱۱). حمایت از مالکیت صنعتی از سه طریق بر کارآفرینی و رشد نوآوری تأثیر دارد: حمایت از مالکیت صنعتی موجب استفاده مطلوب از منابع شده و بهره‌وری جهت دستیابی به بیشترین نفع ممکن- کارایی – را افزایش می‌دهد از همین رو، در مقدمه کنوانسیون تأسیس سازمان جهانی مالکیت فکری آمده است نظام مالکیت صنعتی در بخش صنعت که کارایی لازم را نداشته باشد قدرت خلاقیت جامعه را کاهش داده و فضای رقابت محور ناعادلانه و تقلب محور را گسترش می‌دهد. در بُعد دوم، حمایت از مالکیت صنعتی، تداوم انگیزه‌های نوآوری را افزایش می‌دهد؛ معقول و مناسب بودن حمایت حقوقی از مالکیت صنعتی و اختراعات این حوزه، به معنی تداوم انگیزه بهره‌برداری از فرصت اقتصادی ناشی از اختراع کارآفرین است و در نهایت، گسترش فضای رقابت است در جامعه‌ای که مالکیت صنعتی محترم است رقابت در آفرینش انواع اختراعات تسهیل می‌شود و اساساً رقابت هم تسهیلگر حمایت و تسریع‌کننده نوآوری و اختراع است (ریش[2]، ۲۰۱۱؛ پوزنر[3]، ۲۰۰۵؛ پولتوراک[4]، ۲۰۱۲). نوآوری عمده تحقیق حاضر تمرکز بر حمایت از حقوق مالکیت صنعتی است که این حمایت‌ها با توجه به گستردگی حوزه صنعت نقشی مهم در افزایش اختراعات، نوآوری‌ها، تجاری‌سازی و حتی ارتقاء انگیزه‌های کارآفرینان برای ورود به این بخش را دارد. آمارها در این زمینه حاکی است کانادا، چین، تاویان، دانمارک به علت حمایت از حقوق مالکیت صنعتی در سال‌های ۲۰۱۲-۲۰۱۴ بیشترین نوآوری‌ها و اختراعات در حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات داشته‌اند. در این گزارش شرکت‌های سامسونگ، کنون، توشیبا و فوجیتسو رتبه‌های اول تا چهارم اختراعات حوزه کامپیوتر و ماشین‌های اداری بر اساس حمایت‌های مالکیت صنعتی را حائز بوده‌اند (دایکو و همکاران[5]، ۲۰۱۷). در آمارهای دیگر، نزدیک ۳۰٪ از کارآفرینان نوآور در کشورهای عضو

1 . Moberg
2 . Risch
3 . Posner
4 . Poltorak
5 . Daiko

سازمان همکاری اقتصادی و توسعه[1] در سال‌های ۲۰۱۲-۲۰۱۶ به سبب وجود قوانین و حمایت‌های مالکیت صنعتی، خدمات و کالاهای صنعتی نوآورانه‌ای راهی بازار کرده‌اند (گزارش اتحادیه اروپا/او ای سی دی، ۲۰۱۷). گزارش اخیر سازمان همکاری اقتصادی و توسعه (۲۰۱۸) نشان داد: کره جنوبی، سوئد و فنلاند بیشترین اختراعات و نوآوری را در حوزه فناوری اطلاعات به سبب حمایت از مالکیت صنعتی و تجاری‌سازی داشته‌اند (رندال[2] و همکاران، ۲۰۱۸). همچنین پژوهش حاضر سیاست‌های حمایتی از مالکیت صنعتی را در راستای توسعه کارآفرینی کشور مورد ارزیابی قرار می‌دهد و عوامل مؤثر بر آن را احصاء می‌نماید. از همین رو، ازآنجاکه مالکیت صنعتی به‌عنوان عامل اساسی در توسعه کارآفرینی نقش بسزایی دارد و وضعیت حقوق مالکیت فکری، به‌ویژه مالکیت صنعتی در ایران از اوضاع مناسبی برخوردار نیست و به تبع آن افزایش گرایش به بازنگری در نظام حقوق مالکیت فکری ایران به‌ویژه مالکیت صنعتی با هدف تشویق برای کارآفرینان و توسعه محصولات دانش‌بنیان و تجاری‌سازی تحقیقات اقداماتی صورت بگیرد لذا هدف اصلی پژوهش حاضر ارائه مدل سیاست‌گذاری حمایت از مالکیت صنعتی با هدف توسعه کارآفرینی است.

پیشینه پژوهش

مبانی نظری

قوانین مالکیت فکری قسمتی از بدنه وسیع قوانینی می‌باشند که با تولیدات ذهنی انسان سروکار دارد؛ به عبارت بهتر اصطلاح مالکیت فکری به طور وسیع به تولیدات ذهن انسان اشاره دارد (داسیانا بولوس[3]، ۲۰۱۳). حقوق مالکیت فکری از منافع تولیدکنندگان به‌وسیله اعطای حقوق مالکیت به ساخته‌هایشان محافظت می‌کنند. (فینک و همکاران[4]، ۲۰۰۵). کپی‌رایت یا حق مؤلف با ساخته‌های هنری مانند شعر، رمان، موسیقی، نقاشی و کارهای سینمائی مرتبط است (گلاس و ساقی[5]، ۲۰۰۲). این عمل، کپی‌های کار ادبی یا هنری مانند یک کتاب، نقاشی، مجسمه‌سازی، نقاشی یا فیلم را می‌سازد. اصطلاح دوم، حقوق مؤلف به شخصی که خالق یک کار هنری است اشاره دارد. (لایقی، ۱۳۸۱).

1 . OECD
2 . Randall
3 . Daciana Bolos
4 . Fink et al.
5 . Glass and Sagi

کاربرد گسترده اصطلاح «مالکیت صنعتی» به طور مشخص در «کنوانسیون پاریس در زمینه حفاظت از مالکیت فکری» آغاز گردید (موهیب و اوزدمیر[1]، ۲۰۱۲). مالکیت صنعتی باید در معنای وسیعش فهمیده شود و نه‌تنها در زمینه مالکیت تجاری و صنعتی، بلکه در صنایع کشاورزی و استخراج و همه محصولات طبیعی و تولیدی به کار برده شود؛ مانند شراب، غلات، برگ توتون، میوه، احشام، معادن، آب‌معدنی، آبجو، گل‌ها و آرد. مالکیت صنعتی طیف متنوعی را شامل می‌شود. از مهم‌ترین این انواع می‌توان به سند ثبت اختراع برای حفاظت از اختراعات و طراحی‌های صنعتی که بُعد زیبایی‌شناسی آن‌ها تعیین‌کننده نمود بیرونی تولیدات صنعتی است، اشاره کرد (گریفیت و همکاران[2]، ۲۰۱۴). مالکیت صنعتی هم‌چنین مواردی مانند علائم تجاری، مارک‌های خدماتی، طراحی مدارهای یکپارچه، نام‌های بازرگانی و طراحی‌های بازرگانی و علائم جغرافیایی و حفاظت در برابر رقابت ناعادلانه را پوشش می‌دهد (کلامیرسی[3]، ۲۰۱۳). تفاوت اصلی که مالکیت صنعتی با مالکیت ادبی-هنری دارد این است که مالکیت صنعتی نیاز به تشریفات ثبت دارد ولی در مالکیت ادبی-هنری به محض خلق، اثر مشمول حمایت قانون است (کورئه‌آ[4]، ۲۰۰۲؛ هانل[5]، ۲۰۰۶).

حقوق مالکیت صنعتی یکی از مهم‌ترین جنبه‌های رشد و توسعه کارآفرینی است؛ چه سیاست توسعه کارآفرینی در کشورها بر افراد و ایده‌های آنان در درجه اول و کسب‌وکارهای نوآور در درجه‌ی بعدی متمرکز است بر همین اساس، توسعه کارآفرینی بر حفظ حقوق ایده‌ها، نوآوری‌ها و اختراعات متکی است (گروسمن و ادوین[6]، ۲۰۰۴). تا زمانی که کارآفرینان به این اطمینان نرسند که نظام حمایتی نهادی-قانونی از دستاوردها، ایده‌ها، نوآوری‌های و خلاقیت‌های آنان وجود ندارد ایده‌های نوآورانه خود را به سایر مناطق حامی و مستعد منتقل خواهند نمود (گریفیت و میلر[7]، ۲۰۱۰). سیاست توسعه کارآفرینی بیشتر بر ابزارهای سیاستی نرم استوار است نظیر آموزش و مربیگری، ترویج کارآفرینی و نظام حمایت از حق ثبت اختراعات و ابداعات؛ از همین رو تقویت حمایت از مالکیت صنعتی می‌تواند انگیزه کارآفرینی، اشتیاق به یادگیری برای راه‌اندازی کسب‌وکارهای جدید را ارتقاء

1 . Mevhibe and Ozdemir
2 . Grifith et al.
3 . Cilamiresi
4 . Correa
5 . Hanel
6 . Grossman and Edwin
7 . Griffith & Miller

دهد (هرتزفیلد و همکاران[1]، ۲۰۰۶). تحقیقات نشـــان داده اســـت زمانی که فرایندهای ثبت مالکیت فیزیکی آســـان‌تر و سریع‌تر صورت می‌گیرد کارآفرینان بیشتر تمایل به سرمایه‌گذاری دارند. همچنین دسترسی به وام برای تکثیر محصول تولیدشده، حمایت از حق ثبت انحصاری اختراعات، ثبت اسامی، علائم، طرح‌ها و شـــکل‌های صنعتی می‌تواند فرایند توسعه نوآوری‌های صنعتی را تسریع نماید (کانوار و اونســـون[2]، ۲۰۰۳)؛ اما باید دقت کرد که تا زمانی که کشـــورها به کنوانسیون‌های بین‌المللی حمایت از حقوق مؤلفین و مخترعین نپیوندند و فرایندهای ثبت اختراعات را با سرعت صورت ندهند و قوانین متناســـب بـــا مجازات مجرمین را تصویـــب نکنند و نیز اطلاعات مربوط بـــه اختراعات را متعاقب ثبت افشاء نکنند سوءاستفاده از طرح‌های صنعتی چه در داخل یا خارج کشور افزایش خواهد یافت (کیم[3]، ۲۰۰۲). در کشـــورهای پیشـــرفته نه‌تنها روند ثبت و اخذ مجوز اختراعات به‌ســـادگی صورت می‌گیرد بلکه روند ثبت، اســـتعلام، گزارش تخلف و پیگیری و پاســـخ گوئی نهادی نیز به‌صورت آنلاین صورت می‌گیرد (مارجیت و همکاران[4]، ۲۰۰۹). در این کشـــورها قبل از ثبت خدمات مشـــاوره‌ای حضوری و آنلاین برای مخترعین ارائه می‌شـــود و عموماً مراحل، فرایندهای ثبت، گردش‌کار، استعلام با کمترین هزینـــه و در حداقل زمان صورت می‌پذیرد (نکومو[5]، ۲۰۱۴). به همین دلیل علاوه بر توســـعه نوآوری در این کشـــورها شاهد توســـعه اختراعاتی هستیم که نشانه‌های جغرافیایی دارند؛ یعنی دارای علائمی هســـتند که به معرفی منشـــأ محلی، منطقه‌ای یا سرزمینی کالا اشاره دارد. یا نشانه‌های جمعی دارند؛ یعنی علائمی که نشان می‌دهد کالاهای تولیدشده یا خدمات ارائه‌شده مربوط به اعضای یک سازمان یا اتحادیه خاص است. چراکه این اطمینان به وجود می‌آید اختراع ثبت‌شده با نشانی جغرافیایی یا جمعی شـــامل حمایت‌های حقوق مالکیت صنعتی و سیاســـت‌های کارآفرینی اســـت بنابراین نوعی توسعه‌ی منطقـــه‌ای در حوزه کارآفرینی‌های صنعتی نیز روی می‌دهد (اشـــنایدر[6]، ۲۰۰۵؛ چســـبروغ و غفیله[7]، ۲۰۱۴). مطابق نظر اســـکات[8] (۱۹۹۵) کارآفرینی در کشـــورها از سه بُعد قانونی (تنظیمی)، شناختی و هنجـــاری تأثیر می‌پذیرد؛ بُعد قانونی اساســـاً بر تســـهیل ورود یا فرصت‌هـــای کارآفرینی تأکید دارد

1 . Hertzfeld et al.
2 . Kanwar and Evenson
3 . Kim
4 . Marjit et al.
5 . NKomo
6 . Schnieder
7 . Chesbrough, Ghafele
8 . Scott

درحالی‌که بُعد شناختی که اساساً بر فرهنگ و پذیرش مردمی استوار است اشاره به اعتقادات اساسی مردم، دانش و مهارت‌های لازم برای جذاب کردن طرح‌های کارآفرینی دارد در نهایت بُعد هنجاری نیز شامل مجموعه‌ای از استانداردها و ارزش‌ها که به‌وسیله رفتار کارآفرینان در کشور پذیرفته می‌شود است (ولچک و همکاران[1]، ۲۰۱۵؛ استن‌هولم و همکاران[2]، ۲۰۱۳).

پیشینه تجربی

شعوری و نجفی (۱۳۹۶) در پژوهشی که تأثیر توسعه نظام مالکیت معنوی در ایجاد انگیزه برای نوآوری صنعتی را می‌سنجیدند نشان دادند: اگرچه مالکیت معنوی بر نوآوری در صنعت به شکل مستقیم تأثیر معناداری نداشته است، بااین‌حال توسعه نظام مالکیت معنوی در سازمان ثبت‌اسناد و املاک کشور (اداره ثبت شرکت‌ها و اداره مالکیت معنوی تهران) بر نوآوری در صنعت از طریق نقش میانجی گر ایجاد انگیزه در صنعت تأثیر غیرمستقیم معنادار و مثبتی دارد. تحقیق کسری‌عظیمی (۱۳۹۴) نشان داد: نظام مالکیت صنعتی کامل‌ترین نظام برای حمایت از طرح‌های صنعتی از ابعاد مختلف است ولی در راستای تکمیل این حمایت از سیستم‌های دیگری همچون سیستم مالکیت ادبی و هنری و علائم تجاری و اسرار تجاری و سیستم رقابت ناعادلانه به‌عنوان پوشش‌دهنده جانبی و چه‌بسا به‌صورت هم‌زمان در راستای حمایت حقوقی از طرح‌های صنعتی می‌توان استفاده نمود. در تحقیقی دیگر، یافته‌های تحقیق زاهدی و محمدی (۱۳۹۴) با عنوان نشان داد؛ رابطه مستقیمی بین توسعه و بهره‌برداری از برند مقصد گردشگری با حمایت‌های موردنیاز حقوق مالکیت فکری وجود دارد. پژوهش گرشاسبی‌نیا و بدری‌ویچ (۱۳۹۱) در ۱۱۸ کشور مورد تحقیق نشان داد: حقوق مالکیت صنعتی در نوآوری کشورهای درحال‌توسعه فاقد تأثیر ولی در کشورهای توسعه‌یافته تأثیر قوی دارد. ریاحی (۱۳۹۰) در تحقیقی نشان داد: ژاپن در مراحل اولیه توسعه خود از نظام حقوقی مالکیت صنعتی سود فراوانی برده است. یادگیری فناورانه در ژاپن به پشتیبانی «نظام ضعیف مالکیت صنعتی» صورت گرفت. این نظام ضعیف، جذب نوآوری و دانش برون‌مرزی توسط بنگاه‌های داخلی را تسهیل کرد. ابتکاراتی نظیر ثبت «مدل‌های سودمند» و «طرح‌های صنعتی» نه‌تنها فرهنگ ثبت اختراع را در این کشور توسعه داد بلکه مشوقی قوی برای نوآوری‌های تدریجی و بهبودهای حداقلی بر پایه اختراعات خارجی شد. فطرس و همکاران (۱۳۹۰) نیز در تحقیقی نشان دادند؛ اثر حمایت از حقوق مالکیت معنوی و

1 . Volchek
2 . Stenholm

صنعتی روی نوآوری در کشورهای اسلامی (در سال‌های ۲۰۰۵-۱۹۷۵) درحال‌توسعه مثبت و معنادار است. شاه‌آبادی و ساری‌گل (۱۳۹۰) نیز در یافته‌هایشان نشان دادند؛ حقوق مالکیت فکری و صنعتی از یک‌سو با حمایت از خلاقیت و نوآوری به‌منظور ایجاد اشتغال‌های مولد و کارآفرینی، افزایش بهره‌وری و تولید ثروت از علم و فناوری می‌تواند موجب بهبود در توزیع درآمد شود و از سوی دیگر ممکن است به دلیل افزایش قیمت کالاها و خدمات و فناوری‌های ناشی از انحصار موجب بدتر شدن توزیع درآمد شود. تحقیق مهدوی و برخوردار (۱۳۸۷) با عنوان «تأثیر حقوق مالکیت فکری به میزان سرمایه‌گذاری مستقیم و خارجی در ایران» نشان داد: رابطه مثبتی بین شدت حقوق مالکیت فکری و صنعتی و جریان سرمایه‌گذاری خارجی در سال‌های ۸۶-۱۳۸۳ وجود داشت. نتایج تحقیق نیتی‌باندا[1] (۲۰۱۷) نشان داد: با رشد صنعتی شدن و توسعه کسب‌وکارهای نوآوری، حمایت از علائم تجاری، برند و ثبت آن‌ها یکی از دغدغه‌های اصلی قانون‌گذاران در کشورهای آسه‌آن و هند شد چراکه حقوق مالکیت فکری قبلی عمدتاً بر حقوق مؤلف یا نویسندگان بود و چندان با تحولات رشد صنعتی همپا و فراگیر نبود. در تحقیقی دیگر، کیوریک[2] (۲۰۱۷) با عنوان «نیم‌رخ حقوق مالکیت؛ ریشه‌های استراتژیک و پاسخ‌های استراتژیک» نشان داد؛ حقوق مالکیت فکری در ایالات‌متحده بعد از دهه‌ی ۱۹۸۰ میلادی توسعه یافت درحالی‌که حقوق مالکیت فکری چین عمدتاً وابسته به نوآوری‌هایی بود که سرمایه‌گذاران خارجی به داخل کشور می‌آوردند. لامپوله[3] و همکاران (۲۰۱۴) در تحقیقی نشان دادند: در کشورهای آزاد و برخوردار از دموکراسی و نظام حمایت از حقوق مالکیت فکری، تولید نوآوری فناوری و رغبت در استفاده از آن افزایش پیدا می‌کند. تحقیق استرینا و همکاران[4] (۲۰۱۳) که تحلیلی از داده‌های ۴۲ کشور در سال‌های ۲۰۰۶-۲۰۰۱ است نشان مشخص کرد؛ کشورهایی که دخالت دولت حداقل و فساد اداری کمتری وجود دارد و حمایت گسترده از حقوق مالکیت فکری وجود دارد اغلب توسعه کارآفرینی بالاتری را تجربه کرده‌اند. مجموعاً یافته‌های پیشینه‌های داخلی و خارجی نشان می‌دهد حمایت از حقوق مالکیت صنعتی، انگیزه‌های کارآفرینی و نوآوری را ارتقاء می‌دهد و بسیاری از افراد نوآور برای عملیاتی سازی ایده‌های خود جذب صنایع نوآورانه و فناوری محور می‌شود اما حمایت از مالکیت صنعتی اساساً تأثیری تسهیل‌کننده، تسریع‌کننده و واسط در نوآوری و کارآفرینی دارد از همین رو در اغلب تحقیقات سازوکار تأثیرگذاری حمایت از حقوق مالکیت صنعتی در انگیزش‌های افراد، رشد

1 . Nithyananda
2 . Ciuriak
3 . Lumpole
4 . Estrina et al.

اقتصادی، جذب ایده‌های نوآورانه متجلی است.

روش‌شناسی تحقیق

پژوهش حاضر از لحاظ نوع، تحلیل تم (مضمون) اســت. تحلیل تِم روشــی برای تعیین، تحلیل و بیان الگوهای (تِم‌ها) موجود درون داده‌ها است. این روش در حداقل خود داده‌ها را سازمان‌دهی و در قالب جزئیات توصیف می‌کند؛ اما می‌تواند از این فراتر رفته و جنبه‌های مختلف موضوع پژوهش را تفســیر کند. روش جمع‌آوری داده‌ها، مصاحبه نیمه ساختاریافته بود که بر اساس اطلاعات اولیه‌ای که محقق در زمینه حمایت از حقوق مالکیت صنعتی به مصاحبه‌شوندگان ارائه داد توضیحات مفصل و مبسوط نظرات و دیدگاه‌های آن‌ها را جویا شــد. در این پژوهش محقق تسهیل‌کننده همکاری مشارکت‌کننده در زمینــه موضوع تحقیق بود. به‌منظور اجرای این پژوهش، از مدیران مرکز مالکیت معنوی ســازمان ثبت‌اســناد و املاک کشــور (زیرمجموعه قوه قضائیه)، وکلای حقــوق مالکیت فکری و حقوق تجارت مصاحبه به عمل آمد. روش نمونه‌گیری گلوله برفی است؛ در روش گلوله برفی ابتدا فردی که اطلاعات یا تجربه کافی در این زمینه دارد انتخاب می‌شــود بعد از مصاحبه، از وی خواســته می‌شود سایر افراد مطلــع در ایــن زمینه را معرفی نماید. در پژوهش حاضر ابتدا با جســتجوی اولیه‌ای با یک مدیر مرکز مالکیت فکری مصاحبه شــد و سپس مطلعان دیگر معرفی شدند. محقق بعد از ۱۵ مصاحبه به اشباع داده‌ها رســید؛ یعنی داده‌ای جدید تولید نگردید. تجزیه‌وتحلیل داده‌ها بر اساس کُدگذاری باز صورت گرفت؛ علت تمرکز بر کدگذاری باز، ارائه اطلاعات غنی و اولیه درباره ابعاد و جنبه‌های مختلف پدیده است. در این تحقیق درکل ۳۹ کد باز استخراج شد که سه کد محوری سیاست‌های تنظیمی، هنجاری و شناختی-فرهنگی دسته‌بندی شدند که در ادامه توضیح داده شده‌اند.

یافته‌های تحقیق

مصاحبه‌شوندگان تحقیق حاضر شامل ۴ نفر زن و ۱۱ نفر مرد بودند. ۳ نفر دارای مدرک کارشناسی، ۸ نفر دارای مدرک کارشناســی ارشــد، و ۴ نفر نیز دارای مدرک دکترا بودند. از لحاظ تجربه کاری نیز ۲ نفر ســابقه ۱-۵ ساله، ۵ نفر ســابقه کاری ۱۰-۶ ساله، ۴ نفر سابقه کاری ۱۵-۱۱ ساله و ۴ نفر نیز سابقه کاری ۲۰-۱۴ ساله داشتند. به‌منظور تحلیل دادها پس از پیاده‌سازی مصاحبه‌ها، کدگذاری باز انجام شــد. در ادامه کدهای باز منتخب در قالب سه کد محوری سیاست‌های تنظیمی (قانون‌گذاری)،

سیاست‌های شـــناختی (فرهنگ‌سازی) و سیاست‌های هنجاری (مشوق) تقسیم شدند. در ادامه نتایج تحلیل داده‌ها بیان شده است.

بخـــش اول: یافته‌های مربوط به سیاســـت‌های تنظیمی حمایـــت از مالکیت صنعتی با هدف توسعه کارآفرینی

بخـــش اول یافته‌های تحقیق مرتبط با یافته‌های مربوط به سیاســـت‌های تنظیمی حمایت از مالکیت صنعتی است. کدگذاری باز به همراه متن مصاحبه‌ها و نقل‌قول‌ها و فراوانی آن‌ها در جدل ۱ آمده است.

جدول ۱. کدهای باز مربوط به نقش تنظیمی

کدباز	نقل‌قول (مصاحبه)	فراوانی
بازنگری در قوانین- دستور جبران خسارت و پرداخت غرامت	در بسیاری از کشورها مجازات نقض مالکیت فکری، چند برابر ارزش واقعی آن تعیین می‌شود. همچنین طبق موافقت‌نامه تریپس[1] استفاده‌کنندگان قبلی از یک اختراع در صورت ادامه استفاده آن‌ها باید غرامت منصفانه‌ای را پرداخت کنند ولی در قانون مصوب ۱۳۶۸ مالکیت صنعتی در ایران اشاره‌ای به آن نشده است. و پرداخت خسارت‌ها بسیار ناچیز است و متناسب با جرم و تورم نیست	۱۰
قوانین در زمینه فرانچایز	فرانچایز[2] یا همان حق انحصاری امتیازی است که گیرنده آن در ازای پرداخت حق‌الزحمه و درصدی از درآمد ناخالص به فرانچایز دهنده، حق استفاده از علامت تجاری، نام و تبلیغات فرانچایز دهنده را برای مدت محدود و جهت ارائه کالا یا خدمات و توزیع محصولات مربوطه را خواهد داشت. بااین‌حال قوانین کارآمد در جهت تقویت فرانچایز در ایران وجود ندارد. لذا امکان توسعه برندهای قوی ایرانی در داخل و در خارج کاهش یافته است.	۹
کاهش تشریفات اداری	یکی از مشکلات اساسی کارآفرینان وجود مجوزهای اضافی و کاغذبازی فروان است. چنانچه کارآفرینان تمایل داشته باشند که محصول جدیدی را تولید یا ثبت نمایند می‌بایست زمان زیادی صرف اخذ مجوزکنند که این امر منجر به کاهش تمایل آنان برای ادامه کار می‌شود	۱۵
ایجاد هماهنگی و تعامل بین نهادها و سازمان‌ها	یکپارچه‌سازی و مکانیزه نمودن سیستم‌های اداری و مالی ایجاد پنجره واحد و ایجاد هماهنگی به‌صورت آنلاین بین نهادها ذی‌ربط اعم از وزارت خانه‌ها و سازمان‌ها جهت مدیریت زمان و هزینه‌ها	۱۴

1 . TRIPs Agreement
2 . franchise

کدباز	نقل‌قول (مصاحبه)	فراوانی
ایجاد مراکز ثبتی در سایر استان‌ها	در حال حاضر خدمات ثبت فقط در تهران انجام می‌شود. اگر کسی در شهرهای دیگر کاری در حوزه مالکیت ثبتی داشته باشد باید تهران بیاید که کاهی موجب عدم تمایل فرد به ثبت مالکیت شده و حجم زیادی از کارها باید در تهران انجام شود که موجب طولانی شدن زمان بررسی و ثبت می‌شود	۱۳
افزایش شعبات قضایی خاص مالکیت صنعتی	تنها شعبه ۳ مجتمع شهید بهشتی در تهران وظیفه رسیدگی به شکایات مالکیت صنعتی را بر عهده دارد و بایستی در زمینه تسهیل داوری و حل اختلافات تخصصی مسائل مربوط به مالکیت فکری در مراجع تخصصی در تهران و مراکز استان‌ها اقدام گردد	۱۰
تغییر نهاد متولی مالکیت صنعتی	ثبت اختراعات توسط قوه قضاییه مطابق با الگوی بین‌المللی ثبت اختراعات نیست در اغلب کشورهای دنیا قوه مجریه متولی اصلی مالکیت فکری است ولی در ایران قوه قضاییه این مسئولیت بر عهده دارد که این می‌تواند ضعف مالکیت فکری ایران باشد؛ زیرا مالکیت معنوی تنها ثبت اختراع نیست بلکه حمایت، تجاری‌سازی و خلق ثروت نیز در این حوزه قرار می‌گیرد که قوانین قضایی امکان تحقق این موارد را ندارد	۹
سیاست‌گذاری دولت و مجلس در حمایت از حقوق مالکیت صنعتی	ناهماهنگی در برنامه‌های دولت و مهم نبودن این امر برای قوه مقننه یا مجریه از جمله قانون‌گذاری نامناسب، عدم پیش‌بینی سازوکارهای اجرایی موجب شده تجاری‌سازی در بعد محصولات فکری در ایران به آن رشد و بالندگی نرسد.	۱۲
آموزش کارشناسان متخصص در اداره ثبت	ثبت اختراع نیازمند تعداد زیادی ممیز آموزش‌دیده با پیشینه تحصیلی مختلف مانند مهندسی و علوم است که سال‌ها برای انجام ممیزی اختراعات در حوزه تخصصی خود آموزش‌دیده باشند. سازمان مالکیت جهانی	۱۰
افزایش قضات و وکلای تخصصی مالکیت صنعتی	قضات و وکلا باید از اطلاعات و تخصص کافی نسبت به این برخوردار باشند که در عمل با کمبود نیروی متخصص در این حوزه مواجه هستیم؛ و تنها شعبه ۳ دادگاه شهید بهشتی مسئول رسیدگی به دعاوی حقوقی و دادگاه ناحیه ۱۹ مسئول رسیدگی به دعاوی کیفری است ه با توجه به حجم پرونده‌ها زمان رسیدگی بسیار بالا است	۱۰
بهبود فرآیند ثبت و اصلاح رویه‌های اجرایی	ساده‌سازی رویه‌ها، افزایش و بهبود کمیت و کیفیت کمیسیون‌ها جهت بررسی اعتراض -تهیه نیازهای سخت‌افزاری و نرم‌افزاری واحدهای اداری، استقرار اداره ثبت و دادگاه کیفری و حقوقی IP در یک ساختمان	۱۳

کدباز	نقل‌قول (مصاحبه)	فراوانی
تقویت و ارتقا بانک اطلاعاتی در حوزه مالکیت صنعتی	ایجاد بانک‌های اطلاعاتی کافی و شفاف در حوزه مالکیت صنعتی - آشنا کردن طراحان و کارآفرینان و مخترعین با معاهدات دولتی، ایجاد مراکز مشاوره‌ای دولتی در حوزه مالکیت صنعتی بسیار لازم و ضروری است	۸
استانداردسازی اختراعات با استانداردهای بین‌المللی	اختراع باید متناسب با استانداردهای بین‌المللی باشد تا در سطح جهانی مطرح شود ولی اختراعات ما در ایران اکثراً کپی هستند به دلیل این مشکل امکان استانداردسازی اختراعات بر اساس استانداردهای بین‌المللی در زمان حال اندک است.	۹
اضافه کردن اختراعات کوچک و یا مدل‌های مصرفی در قوانین مربوط به مالکیت صنعتی	مدل مصرفی، اختراعی است که از جنبه نوآوری از سطح پایین‌تری برخوردار است، مانند درب بازکن نوشابه خودکار. یک مدل مصرفی حقی انحصاری است که برای یک اختراع کوچک اعطا می-شود و اجازه می‌دهد که دارنده‌ی حق، دیگران را از استفاده‌ی تجاری اختراع حمایت‌شده بدون اجازه‌ی او برای یک دوره‌ی زمانی محدود منع کند. ولی یوتیلیتی مدل در ایران ثبت نمی‌شود	۹
اصلاح سیستم واردات و صادرات در جهت حمایت از تولیدکننده دارای مالکیت فکری	گمرکات می‌تواند نقاط ورود کالاهای تقلبی در کشور باشند؛ که منجر به تضییع حق کارآفرینان دارای ثبت رسمی می‌گردد. از طرف دیگر مقررات گمرکی سخت و دست‌وپا گیر منجر به منصرف شدن کارآفرینان دارای اختراع ثبت‌شده از صادرات گردد.	۰
بسترسازی برای عضویت در سازمان تجارت جهانی	با عضویت در سازمان تجارت جهانی می‌توان در بازارهای بین‌المللی حضور یافت که کاهش تعاملات مناسب با سازمان مالکیت فکری باعث شده است نتوان به‌خوبی از حمایت‌هایی که وایپو[3] از کشورهای متعاهد به عمل می‌آورد (مانند اعطای کمک‌های فنی و حقوقی در زمینه مالکیت فکری و تسهیلات تخفیفی کشورهای درحال‌توسعه) استفاده کرد.	۱۵
حمایت از صنایع مکمل در کشور	در بسیاری از صنایع مانند قالب‌سازی و بسته‌بندی عملکرد ما بسیار ضعیف است و بسیاری از تولیدکنندگان برای ساخت قالب به کشور چین مراجعه می‌کنند و صنعت قالب‌سازی پیشانی صنعت است	۱۵
حمایت از قانون رقابت منصفانه در مالکیت صنعتی	در ماده ۱۰ دوم کنوانسیون پاریس به لزوم مقابله مؤثر با رقابت مکارانه یا غیرمنصفانه اشاره شده و در مواد گوناگون از موافقت‌نامه تریپس نیز به حق اتخاذ اقدامات مقتضی برای جلوگیری از رویه‌های ضد رقابتی اشاره شده است، ولی قانون مالکیت صنعتی در ایران در این زمینه سکوت کرده است و حمایتی صورت نمی‌گیرد.	۱۲

3 . WAIPO

کدباز	نقل‌قول (مصاحبه)	فراوانی
بازنگری قانون مالکیت صنعتی درباره دوره محرمانگی و افشای مؤثر	افشای اطلاعات در ایران در مقایسه با سایر کشورها و معاهدات بین‌المللی تفاوت دارد و این تفاوت در سه بخش چگونگی افشا. زمان افشا و کفایت افشا است	۹
الحاق به برخی موافقت‌نامه‌ها و کنوانسیون‌های بین‌المللی حقوق مالکیت‌ها که ایران هنوز به آن‌ها ملحق نشده است	ایران تنها برخی از موافقت‌نامه‌های بین‌المللی را امضا کرده و برخی را امضا نکرده است از جمله معاهده بوداپست در خصوص سیستم امانت‌گذاری بین‌المللی ذخیره میکروارگانیسم‌ها	۱۰
بازنگری در فرآیند ارزیابی ثبت اختراع در مالکیت صنعتی	در حال حاضر به موضوع ثبت اختراعات و مالکیت فکری بیشتر به‌صورت شکلی پرداخته می‌شود و بررسی محتوایی در این زمینه کافی نیست بررسی علمی اختراعات و موضوع مالکیت فکری نیازمند زیرساخت‌ها و امکانات تخصصی است که در حال حاضر به‌طور کامل وجود ندارد؛ و ارزیابی اختراعات باید به‌صورت اعلامی و اثباتی باشد	۹
حمایت از صنایع‌دستی ونشان جغرافیایی و دانش سنتی ایران در کشورهای دیگر	صنایع‌دستی ایرانی تنها در ایران ثبت می‌شود و می‌بایست در خارج نیز ثبت شود. مثلاً اسپانیا زعفران ایران را با عنوان زعفران ماتادور به اسم خودش می‌فروشد. شهر کاشان در چین صنایع‌دستی و فرش کاشان را تولید و می‌فروشد. آذربایجان تلاش دارد که گلیم را به نام خودش ثبت کند درحالی‌که نشان‌ها و طرح‌هایی چون بته جقه، قره کاج، شاه عباسی و رنگ‌ها و شمسه و اسلیم و... همگی برای ایران است. این مشکل در نپیوستن به معاهدات بین‌المللی ریشه دارد.	۱۲
نوین‌سازی و ابهام‌زدایی از مقررات مالکیت صنعتی	در متن قوانین مالکیت صنعتی ابهاماتی وجود دارد. برای مثال عبارت مالکیت فکری بجای مالکیت معنوی در آیین‌نامه آمده ولی در متن اشاره درستی به آن نشده است. اصلاح تعاریف مبهم با توجه به معاهدات بین‌المللی و موافقت‌نامه مرتبط با مالکیت فکری انگیزه لازم برای ارائه دستاوردها و اختراعات در جامعه ایجاد می‌کند (برای احقاق این مهم باید ایرادات و مشکلات قوانین ۱۳۸۶ اصلاح شود)	۱۳

کدباز	نقل‌قول (مصاحبه)	فراوانی
جدا کردن قانونی مقوله نام تجاری از علامت تجاری	مطابق قوانین موضوعه خصوصان ماده ۳۰ قانون ثبت علائم مصوب ۱۳۶۸ و مواد ۸، ۶ و ۱ کنوانسیون پاریس مصوب چند نکته دارای اهمیت است. ۱) علامت تجاری و نام تجاری دو مقوله حقوقی متفاوت از یکدیگرند. نام تجاری اسم یا عنوانی است که هویت صنفی اشخاص حقیقی و حقوقی را از هم متمایز می‌کند و علامت تجاری هر نشانی است اعم از کلمات یا تصاویر که کالاها یا خدمات اشخاص را از هم متمایز می‌کند.۲) علامت تجاری در صورت ثبت موردحمایت قانونی می‌شود ولی نام تجاری بدون ثبت هم حمایت می‌شود البته علائم تجاری مشهور نیز بدون ثبت حمایت قانونی می‌شوند. ۳) یکی بودن نام تجاری و علامت تجاری بلامانع است و در صورت یکی شدن حمایت قانونی را به دنبال خواهد داشت. لذا بایستی خلأ قانونی در این زمینه از بین برود و استقلال حقوق علائم و نام‌های تجاری تصریح شود و آیین‌نامه‌ای بین اداره مالکیت صنعتی و ثبت شرکت‌ها ایجاد شود که هر کسی علامتی ثبت می‌کند شخص دیگری نام شرکت را به همان اسم ثبت نکند	۱۴
اجرایی شدن درست مجوزهای اجباری	مجوز اجباری یکی از ابزارهای مهم دولت در خصوص بهره‌برداری از اختراعات خاص است که مورد نیاز کشور بوده ولی مخترع از بهره‌برداری آن سرباز می‌زند به این صورت که دولت یا شخص نماینده از سوی دولت با رعایت شرایطی می‌تواند از اختراعاتی که منافع عمومی مانند امنیت ملی، تغذیه، بهداشت؛ یا توسعه سایر بخش‌های حیاتی اقتصادی کشور است استفاده کند. باوجود اهمیت و منافع بسیار زیاد مجوز اجباری برای کشور به‌خصوص در حوزه‌های نفت و گاز و فناوری نوین حتی یک مورد نیز از این امکان استفاده نشده است	۹
حمایت قانونی از اسرار تجاری	اسرار تجاری چیزی است که واجد فواید تجاری است و برخلاف ثبت اختراع عموماً افشا نمی‌گردد و مالک آن اقداماتی را جهت حفظ آن اسرار می‌کند (مانند فرمول کوکاکولا). در ایران قانون در این زمینه سکوت کرده است. اگر از اسرار تجاری در ایران به‌خوبی حمایت نشود، کارآفرینان خارجی انگیزه کافی برای مشارکت و سرمایه‌گذاری نخواهد داشت.	۱۴

*** بخش دوم: یافته‌های مربوط به سیاست‌های شناختی-فرهنگ‌سازی حمایت از مالکیت صنعتی با هدف توسعه کارآفرینی.**

بخش دوم یافته‌های پژوهش حاضر به ابعاد فرهنگ‌سازی و شناختی حمایت از مالکیت صنعتی

می‌پردازد که این حوزه هم نقشـــی مهم در حفظ حقوق مالکیت صنعتی از منظر پاسخگویان دارد. در جدول ۲، کدهای باز، نقل‌قول‌ها و فراوانی کدها آمده است.

جدول ۲. کدهای باز مربوط به نقش شناختی-فرهنگ سازی حمایت از مالکیت صنعتی با هدف توسعه کارآفرینی.

کدباز	نقل‌قول (مصاحبه)	فراوانی
فرهنگ‌سازی مالکیت صنعتی در جامعه	آموزش و معرفی مفهوم مالکیت صنعتی در رسانه‌های عمومی و مزایای آن می‌تواند به شکل‌دهی تفکر حقوق مالکیت و انگیزش‌های کارآفرینی کمک کند.	۱۴
آموزش مباحث حقوق مالکیت و ثبت در دانشگاه‌ها	آموزش مباحث حقوق مالکیت در دانشگاه‌ها می‌تواند مهارت‌های دانشجویان و اساتید صاحب ایده را در این زمینه‌ها افزایش دهد.	۱۰
مستندسازی و اطلاع‌رسانی در زمینه حقوق مالکیت صنعتی	راه‌اندازی پرتال ایده پروری، انتشار مجلات حقوق مالکیت صنعتی، ارائه آمار و ارقام جهت اطلاع و آگاهی بیشتر کارآفرینان و جامعه	۱۱

*** بخش ســوم: یافته‌های مربوط به سیاست‌های هنجاری حمایت از مالکیت صنعتی با هدف توسعه کارآفرینی.**

بُعد سوم یافته‌های پژوهش حاضر به سیاست‌های هنجاری حمایت از مالکیت صنعتی مربوط می‌شود که پاســخگویان ابعاد مختلف این سیاست‌ها را مشــخص کرده‌اند و در جدول ۳ کدهای باز، فراوانی و نقل‌قول مصاحبه‌ها آمده است.

جدول ۳. کدهای باز مربوط به نقش هنجاری حمایت از مالکیت صنعتی با هدف توسعه کارآفرینی

کدباز	نقل‌قول (مصاحبه)	فراوانی
حمایت مالی و وام‌های کم‌بهره جهت تجاری‌سازی	خیلی از مخترعین بعد از ثبت اختراع به علت مشکلات مالی تجاری‌سازی را شروع نمی‌کنند کمک مالی در نهایت به رشد مالکیت صنعتی کمک می‌کند.	۱۰
دسترسی به بازارهای بورس و سرمایه برای کارآفرینان دارای ثبت مالکیت صنعتی	در ایران به دلیل نظام بانک محور (برخلاف کشورهای پیشرفته) تأمین منابع مالی عمدتاً توسط بانک‌ها انجام می‌شود. این فرایند باید هر چه بیشتر به سمت تأمین منابع مالی از طریق بازار سرمایه و بازار ایده فرا بورس و صندوق‌های خطرپذیر فعال در آن تغییر مسیر پیدا کند.	۱۲
ارائه معافیت‌های مالیاتی برای کارآفرینان دارای ثبت مالکیت صنعتی	یکی از موانع تولید درصد بالای بیمه و مالیات اخذ شده از واحدهای تولیدی و صنعتی است که بعد از ثبت رسمی فعالیت می‌کنند. در صورت تجدیدنظر در این موضوع علاوه بر حفظ اشتغال موجود و افزایش امنیت شغلی ایجاد فرصت‌های جدید را در پی خواهد داشت	۱۳
توسعه بازارهای مبادله‌ای در حوزه مالکیت صنعتی و تجارت ایده‌ها و اختراعات	در ایران بازار مبادله برای دارایی‌های فکری شکل نگرفته است. این عدم استقبال در فرهنگ‌سازی، نبود سیستم‌های انگیزشی کافی برای محققان و غیره ریشه دارد؛ و توسعه بازارهای مبادله‌ای و تجارت ایده و تقویت سیاست‌های تعاملی در بازارهای اقتصادی از ضروریات تمایل افراد به کارآفرینی و نوآوری است	۱۲
توسعه مراکز رشد و پارک‌های فناوری	حمایت از مراکز رشد و پارک‌های فناوری و خوشه‌های صنعتی در جهت تجاری کردن دستاوردهای تحقیقات و ثبت اختراعات است.	۹
حمایت از اجرای قانون بای دال در دانشگاه	بر اساس این قانون ابداعات از هر نوعی که توسط دانشگاه‌ها یا کسب‌وکارهای کوچک و یا مؤسسات غیرانتفاعی اما با بودجه و حمایت مالی دولت انجام می‌شود، مالکیت این ابداع از آن نهاد مبدع است نه دولت، هرچند که دولت حمایت مالی کرده باشد حمایت از قانون بای‌دال[1] در دانشگاه‌ها که موجب افزایش انگیزه اساتید و دانشجویان می‌گردد و به حمایت از مالکیت صنعتی کمک می‌کند.	۱۲
حمایت از مخترعین و حقوق مالکیت معنوی کارآفرینان ایرانی در دادگاه‌های خارجی	هزینه‌های سنگین اقامه دعوا، یکی دیگر از مشکلات اساسی حقوق مالکیت فکری، به‌ویژه در خارج از کشور است.	۱۳

1 . Bayh-Dole

کدباز	نقل‌قول (مصاحبه)	فراوانی
حمایت از توسعه نهادهای غیردولتی و اتحادیه صنفی مالکیت صنعتی	برای پیگیری مشکلات و مطالبات مخترعان در حوزه مالکیت فکری و تجاری‌سازی فناوری، بایستی نهادهای غیردولتی مالکیت صنعتی توسعه یابد.	۱۰
تقویت تحقیق و توسعه	واحدهای «تحقیق و توسعه» می‌تواند کسب‌وکار را به سمت‌وسوی تولید محصولات و ارائه خدمات نوآورانه پیش ببرد. کسب‌وکارهای دارای واحد تحقیق و توسعه در قیاس با کسب‌وکارهایی فاقد آن تعداد اختراعات بیشتر و در نتیجه بهبود مالکیت صنعتی را در پی خواهند داشت.	۱۳

روایی محتوایی با شاخص CVR

محقق به‌منظور ارزیابی کدهای استخراجی از روایی محتوایی استفاده کرد. دلیل استفاده از روایی محتوایی میزان جویا شدن نظرات دیگر صاحب‌نظران در مورد کدهای استخراجی بود. بر همین مبنا، برای ارزیابی روایی محتوایی پرسشنامه‌ای بر اساس کدهای باز مستخرج تهیه شد و در اختیار متخصصان قرار گرفت و ضریب روایی محتوا(CVR) به‌صورت تجمیع امتیازات برای هر سؤال محاسبه گردید. در این رابطه n_E تعداد متخصصانی است که پاسخ موافق (نمرات ۴ و ۵ در مقیاس لیکرت) داده‌اند و N تعداد کل متخصصان است (۳۰ نفر). CVR هر شاخص در صورتی مورد پذیرش است که بزرگ‌تر از۰/۳۳ باشد. متخصصان انتخاب شده اغلب در حوزه مدیریت کارآفرینی، مدیریت صنعتی، حقوق تجارت، حقوق مالکیت فکری بودند. این متخصصان بیشتر اعضاء هیئت‌علمی دانشگاه، وکلای باسابقه و کارشناسان مرکز مالکیت فکری بودند.

جدول ۴. روایی محتوایی با شاخص CVR

ردیف	شاخص‌ها	میانگین	انحراف معیار	تعداد موارد موردقبول	CVR
۱	بازنگری در قوانین دستور جبران خسارت و پرداخت غرامت	۴/۵۶	۰/۶۲	۳۰	۰/۸۸
۲	قوانین در زمینه فرانچایز	۴/۶۹	۰/۵۴	۳۰	۰/۹۴
۳	کاهش تشریفات اداری	۴/۳۸	۰/۸۳	۲۷	۰/۶۹

ردیف	شاخص‌ها	میانگین	انحراف معیار	تعداد موارد موردقبول	CVR
۴	ایجاد هماهنگی و تعامل بین نهادها و سازمان‌ها	۴/۱۶	۰/۹۵	۲۵	۰/۵۶
۵	ایجاد مراکز ثبتی در سایر استان‌ها	۴/۰۶	۰/۸۸	۲۵	۰/۵۶
۶	افزایش شعبات قضایی خاص مالکیت صنعتی	۴/۰۳	۰/۹۳	۲۳	۰/۴۴
۷	تغییر نهاد متولی مالکیت صنعتی	۳/۶۶	۱/۵۸	۲۲	۰/۳۸
۸	سیاست‌گذاری دولت و مجلس در حمایت از حقوق مالکیت صنعتی	۴/۶۹	۰/۸۲	۳۰	۰/۸۸
۹	آموزش کارشناسان متخصص در اداره ثبت	۴/۸۸	۰/۴۲	۳۰	۰/۹۴
۱۰	افزایش قضات و وکلای تخصصی مالکیت صنعتی	۴/۵۶	۰/۷۶	۲۹	۰/۸۱
۱۱	بهبود فرآیند ثبت و اصلاح رویه‌های اجرایی	۴/۵۰	۰/۷۶	۲۹	۰/۸۱
۱۲	تقویت و ارتقا بانک اطلاعاتی در حوزه مالکیت صنعتی	۴/۶۶	۰/۷۰	۳۰	۰/۸۸
۱۳	استانداردسازی اختراعات با استانداردهای بین‌المللی	۴/۶۹	۰/۵۴	۳۰	۰/۹۴
۱۴	اضافه کردن اختراعات کوچک(و یا مدل‌های مصرفی)	۴/۳۴	۰/۷۵	۲۹	۰/۸۱
۱۵	اصلاح سیستم واردات و صادرات در جهت حمایت از تولیدکننده دارای مالکیت فکری	۴/۱۶	۰/۸۱	۲۴	۰/۵۰
۱۶	بسترسازی برای عضویت در سازمان تجارت جهانی	۴/۴۴	۰/۸۰	۲۸	۰/۷۵
۱۷	حمایت از صنایع مکمل در کشور	۴/۳۴	۰/۷۵	۲۹	۰/۸۱
۱۸	حمایت از قانون رقابت منصفانه در مالکیت صنعتی	۴/۴۴	۰/۷۶	۲۹	۰/۸۱
۱۹	بازنگری قانون مالکیت صنعتی در انتشار و افشا اطلاعات اختراع	۴/۳۸	۰/۹۴	۲۷	۰/۶۹
۲۰	الحاق به برخی از موافقت‌نامه بین‌المللی حقوق مالکیت که ایران هنوز به آن‌ها ملحق نشده است	۴/۲۸	۰/۸۵	۲۶	۰/۶۳
۲۱	بازنگری در فرآیند ارزیابی ثبت اختراع در مالکیت صنعتی	۴/۳۱	۰/۶۹	۲۸	۰/۷۵

ردیف	شاخص‌ها	میانگین	انحراف معیار	تعداد موارد موردقبول	CVR
۲۲	حمایت از صنایع‌دستی ونشان جغرافیایی و دانش سنتی ایران در کشورهای دیگر	۴/۶۹	۰/۵۹	۳۰	۰/۸۸
۲۳	نوین‌سازی و ابهام‌زدایی از مقررات مالکیت صنعتی	۴/۴۷	۰/۶۷	۲۹	۰/۸۱
۲۴	جدا کردن قانونی مقوله نام تجاری از علامت تجاری	۴/۰۳	۱/۰۰	۲۳	۰/۴۴
۲۵	اجرایی شدن درست مجوزهای اجباری(با هدف بهره‌برداری از اختراعات خاص در حوزه‌هایی مانند نفت و گاز)	۴/۱۹	۰/۷۴	۲۶	۰/۶۳
۲۶	حمایت قانونی از اسرار تجاری	۴/۳۸	۰/۹۱	۲۸	۰/۷۵
۲۷	فرهنگ‌سازی مالکیت صنعتی در جامعه	۴/۷۵	۰/۵۱	۳۰	۰/۹۴
۲۸	آموزش مباحث حقوق مالکیت و ثبت در دانشگاه‌ها	۴/۵۶	۰/۷۶	۲۷	۰/۶۹
۲۹	مستندسازی‌واطلاع‌رسانی‌درزمینه‌حقوق‌مالکیت‌صنعتی	۴/۷۵	۰/۵۷	۳۰	۰/۸۸
۳۰	حمایت مالی و وام‌های کم‌بهره جهت تجاری‌سازی	۴/۵۶	۰/۷۲	۲۸	۰/۷۵
۳۱	دسترسی به بازارهای بورس و سرمایه برای کارآفرینان دارای ثبت مالکیت صنعتی	۴/۵۳	۰/۶۷	۲۹	۰/۸۱
۳۲	ارائه معافیت‌های مالیاتی به رأی کارآفرینان دارای ثبت مالکیت صنعتی	۴/۲۵	۰/۸۰	۲۷	۰/۶۹
۳۳	توسعه بازارهای مبادله‌ای در حوزه مالکیت صنعتی و تجارت ایده‌ها و اختراعات	۴/۵۶	۰/۵۶	۳۰	۰/۹۴
۳۴	توسعه مراکز رشد و پارک‌های فناوری	۴/۴۴	۰/۶۲	۳۰	۰/۸۸
۳۵	حمایت از اجرای قانون بای دال در دانشگاه	۴/۴۱	۰/۶۷	۲۹	۰/۸۱
۳۶	حمایت از مخترعین و حقوق مالکیت معنوی کارآفرینان ایرانی در دادگاه‌های خارجی	۴/۳۸	۰/۷۵	۲۷	۰/۶۹
۳۷	حمایت از توسعه نهادهای غیردولتی و اتحادیه صنفی مالکیت صنعتی	۴/۱۶	۰/۸۸	۲۴	۰/۵۰
۳۸	تقویت تحقیق و توسعه با هدف افزایش اختراعات و ابداعات و بهبود مالکیت صنعتی	۴/۶۹	۰/۵۹	۳۰	۰/۸۸

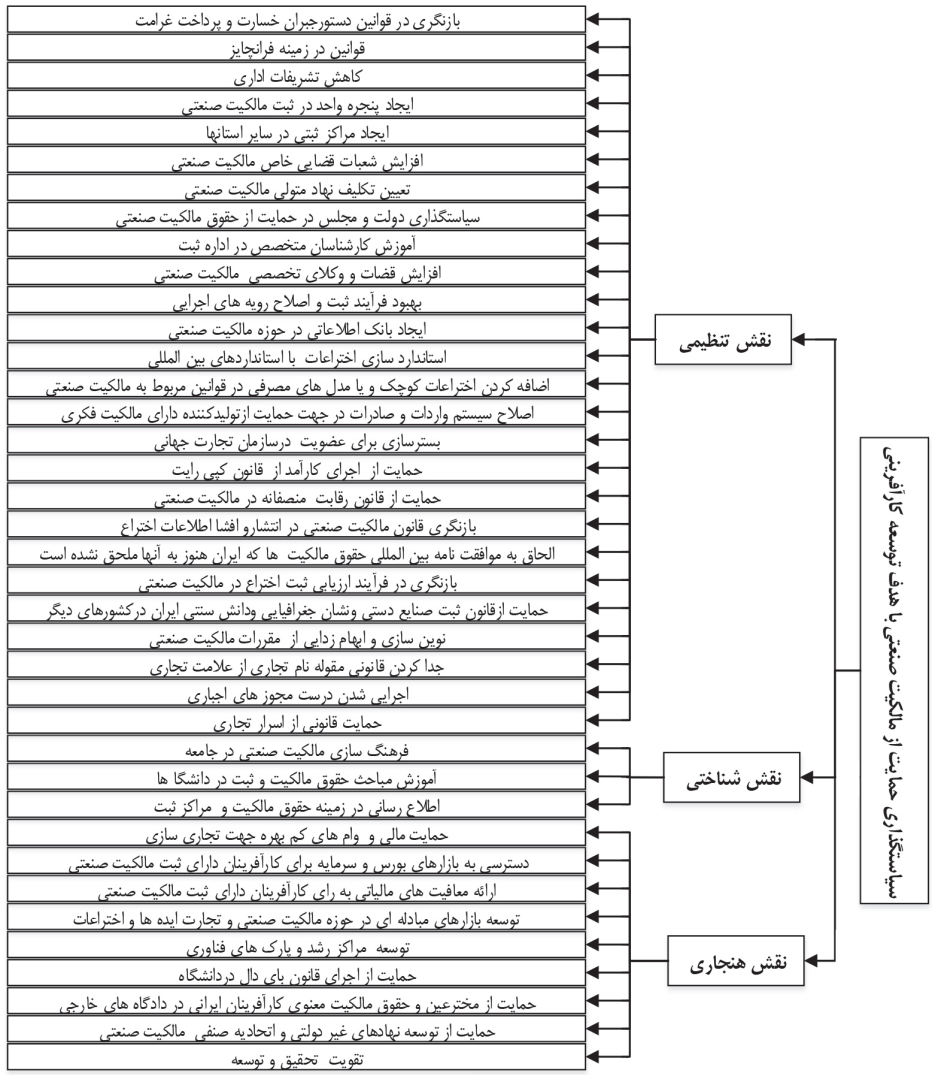

شکل ۱. الگوی سیاست‌گذاری حمایت از مالکیت صنعتی با هدف توسعه کارآفرینی در قالب مدل اسکات

نتیجه‌گیری

تحقیق حاضر با هدف ارائه الگوی سیاست‌گذاری حمایت از مالکیت صنعتی با هدف توسعه کارآفرینی

انجام شـــده اســـت. بدین منظور شـــاخص‌هایی در ۳۹ کد باز به روش کیفی از خبرگان مرکز مالکیت صنعتی به دست آمده در ابعاد مدل اسکات (۱۹۹۵) گنجانده شدند. در این میان سیاست‌های تنظیمی با ۲۶ کد بیشـــترین شاخص و سیاســـت‌های شـــناختی-فرهنگی با ۳ کد کمترین شاخص را به خود اختصاص دادند. سیاســـت‌های هنجاری نیز ۱۰ شاخص را به خود اختصاص دادند. این بدین معناست که سیاســـت‌های تنظیمی بیشترین نقش در حمایت از مالکیت صنعتی در راستای توسعه کارآفرینی دارند. این نتایج همسو با یافته‌های شعوری، نجفی (۱۳۹۶)، کسری‌عظیمی (۱۳۹۴)، زاهدی و محمدی (۱۳۹۴)، گرشاســـبی‌نیا، بدری‌ویچ (۱۳۹۱) فطرس و همکاران (۱۳۹۰)، ریاحی (۱۳۹۰)، شاه‌آبادی و ســـاری‌گل (۱۳۹۰)، مهدوی و برخـــوردار (۱۳۸۷)، نیتی‌باندا (۲۰۱۷)، کیوریـــک (۲۰۱۷)، لامپوله و همکاران (۲۰۱۴)، استرین و همکاران (۲۰۱۳)، ایچر و گارسیا (۲۰۰۸) در ابعاد، شاخص‌ها و جنبه‌های متعددی همسو است. شاخص‌های موجود در بخش سیاست‌گذاری تنظیمی، حاکی از این هستند که نه‌تنها سیســـتم اداری، قوانین و مقرراتی که بر ســـر راه مالکان صنعتی و کارآفرینان قرار دارند باید در جهت حمایت از آن‌ها (مالکان صنعتی و کارآفرینان) اصلاح شوند، بلکه این اصلاحات و حمایت‌ها باید در موازات برقراری تعامل و توسعه روابط تجاری نیز باشند. شاخص‌های موجود در بخش سیاست‌های شـــناختی-فرهنگی بیشتر اشـــاره به مراحل اولیه شـــروع یک فرآیند دارند. در واقع این شاخص‌ها به چگونگی تولید و ثبت ایده‌های صنعتی می‌پردازد. ازآنجاکه دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی محیطی مستعد برای ایجاد ایده‌های نوآورانه به شمار می‌رود بنابراین در دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی باید درباره ایجاد و ثبت ایده‌های صنعتی مباحث مرتبطی را بیان داشت. حتی صرفاً بیان رویه ایجاد و ثبت نیز خود می‌تواند جرقه‌ای در ذهن مخاطبان توانمند باشد تا به فکر ارائه ایده‌های نوآورانه و ثبت آن‌ها باشد. شاخص‌های موجود در بخش هنجاری اشاره به حمایت‌های مالی و توسعه‌ای دارد. اگر از ایده‌های نوآورانه حمایت مالی نشـــود امکان تجاری‌سازی وجود ندارد و دراین‌بین ممکن است افرادی سودجو ایده‌ها را با مبالغ ناچیز خریداری نموده و حتی در خارج از کشـــور اقدام به پیاده‌ســـازی این ایده‌ها نمایند. ضمن اینکه وقتی فردی توانایی پیاده‌سازی ایده‌های نوآورانه را نداشته باشد ناخودآگاه ناامید شده و به دنبال ارائه ایده‌های جدید نخواهد بود. اساساً امروزه توسعه نوآوری و کارآفرینی بشدت وابسته به حفظ حقوق در ابعاد مختلف آن است. پیشرفت‌های رخ‌داده در حوزه فناوری و صنایع مرتبط نشان می‌دهد که امروزه رقابت‌ها بیشتر در حوزه صنایع و زیرمجموعه‌های آن است از همین رو اقدام به تدوین حقوق مالکیت صنعتی ضروری اســـت. در پژوهش‌های پیشین نتایج بر ابعاد از حمایت قانونی-حقوقی تأکید داشتند

که محرک نوآوری اســت و می‌تواند در صورت سوءاســتفاده با اقدام قانونی خسارت وارده جبران شود از همین رو، حقوق جبران خسارت مخترعین، مؤلفین مهم‌ترین مؤلفه‌های حمایتی از حقوق مالکیت صنعتی چراکه اغلب کارآفرینان و نوآوران صنعتی بیش‌ازپیش در زمینه پیگیری حقوق نقض شده خود مصرند، بنابراین معتقدند ســهولت، شفافیت، کاهش هزینه‌ها و سرعت فرایندهای ثبت و اخذ مجوز و حق ثبت علائم تجاری، اسامی تجاری در کنار تعقیب و مجازات واقعی متخلفان برای توسعه کارآفرینی و کاهش هزینه‌های یک کارآفرین نوآور لازم و ضروری اســت. در واقع تعقیب مجرمین ناقض حقوق مالکیت صنعتی و حمایت‌های مناســب نهادی-قانونی و فرایندهای اداری دو کارکرد مهم برای توسعه کارآفرینی دارد. اول این‌که به کارآفرین این اطمینان را می‌دهد که نظارت دقیقی بر حفاظت از حقوق مالکیت صنعتی وجود دارد از دیگر سو، این نوید را به کارآفرینان می‌دهد که فرایندهای ثبت اختراعات و نوآوری در فرایندی شــفاف، سریع و انتشــار اطلاعات به‌موقع نوآوری ثبت‌شده می‌تواند انگیزه‌های نوآوری‌های بعدی را تسریع نماید. به نظر می‌رسد رسیدن به این دو مورد در کشورمان تا حدود زیادی در بازه‌ای بلندمدت امکان‌پذیر اســت. امروزه، اغلب کشورها درصدد به‌روز سازی قوانین خود برآمده و روند ثبت و پیگیری شــکایات تخلفات را به‌صورت آنلاین و با ســرعت بیشتری انجام می‌دهند ازاین‌رو در سیاست‌های توسعه کارآفرینی حمایت‌های گسترده دولتی، ایجاد فضای حقوقی و قانونی مناسب، وجود نهادهای مدنی سازمان‌یافته و قدرتمند، توسعه زیرساخت‌های نوآوری و تجاری‌سازی از مهم‌ترین فرایندهای عوامل مؤثر بر توسعه مالکیت صنعتی و حقوق مرتبط با آن است. به‌منظور بهبود وضعیت حمایتی نهادی-حقوقی از مالکیت صنعتی پیشنهادهای زیر ارائه می‌گردد؛

- حذف دوباره‌کاری یا تعدد نهادهای درگیر در فرایند ثبت، استعلام یا تأیید اختراعات؛
- استانی سازی ثبت اختراعات به‌منظور حفاظت بیشتر از نشان مبدأ جغرافیایی؛
- راه‌اندازی مراکز مشاوره استانی به‌صورت حضوری و آنلاین زیرمجموعه وزارت صنایع با هدف تعامل و مشاوره بیشتر با نوآوران و مخترعین؛
- تعریف به‌روز و دوباره حوزه‌های مالکیت صنعتی و حقوق مترتب بر آن با کمک حقوقدانان تجاری؛
- تســهیل روند ثبت، استعلام و افشــاء به‌موقع اطلاعات اختراعات بعد از ثبت به‌منظور جلوگیری از سوءاستفاده یا ادعاهای بعدی سایر افراد.

منابع

- ترکستانی، علیرضا؛ معصومی، لیلا (۱۳۹۷). صیانت از حقوق مالکیت فکری و ایده‌ها در فضای مجازی با رویکرد انتقادی، *پنجمین کنفرانس ملی حقوق و مطالعات قضایی*، تهران، پردیس بین‌الملل توسعه ایده هزاره،
- داوری، علی، سفیدبری، لیلا و باقرصاد، وجیهه. (۱۳۹۶). عوامل اکوسیستم کارآفرینی ایران بر اساس مدل آیزنبرگ. *توسعه کارآفرینی*. ۱۰(۱)، ۱۲۰-۱۰۰.
- رستمی‌گنج‌آباد، شیوا (۱۳۹۷). جایگاه حقوق مؤلف در کنوانسیون‌های بین‌المللی و حقوق ایران، *دومین همایش بین‌المللی فقه و حقوق، وکالت و علوم اجتماعی*، همدان.
- ریاحی، پریسا (۱۳۹۰). ظهور و تکامل نظام حقوق مالکیت صنعتی ژاپن. *رشد فناوری. دوره ۷*، شماره ۲۸: ۶۰-۵۱.
- زاهدی، مهدی؛ محمدی، عمید (۱۳۹۴). نقش حقوق مالکیت فکری در حمایت از صنعت گردشگری. *حقوق خصوصی، دوره ۴*، شماره ۱۳: ۱۱۸-۸۷.
- سامعی، راضیه؛ انگورج تقوی، حسین (۱۳۹۷). تبیین جایگاه علامت تجاری در حقوق مالکیت فکری و مسئولیت مدنی ناشی از نقض آن با رویکردهای قانون ثبت اختراعات، *پنجمین کنفرانس اقتصاد و مدیریت کاربردی با رویکرد ملی*، بابلسر، دانشگاه بوعلی سینا همدان.
- شاه‌آبادی، ابوالفضل؛ ساری‌گل، سارا (۱۳۹۴). تأثیر حقوق مالکیت فکری بر نابرابری درآمد در کشورهای درحال‌توسعه و توسعه‌یافته منتخب. *نظریه‌های کاربردی اقتصاد*. ۲ (۱): ۸۲-۶۳.
- شریف‌زاده، ابوالقاسم، عربیون، ابوالقاسم و شریفی، مهنوش. (۱۳۹۱). ملزومات مدیریت مالکیت فکری برای کارآفرینی فناورانه مبتنی بر تجاری‌سازی تحقیقات دانشگاهی، چهارمین کنفرانس ملی مدیریت تکنولوژی ایران.
- شعوری، مریم؛ نجفی، امیر (۱۳۹۶). بررسی تأثیر توسعه نظام مالکیت معنوی و دانش ثبت‌شده در ایجاد انگیزه برای نوآوری صنعت. ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی. ۷ (۳): ۲۵۰-۲۱۷.
- طیلابی، آمنه و طیلابی، امین (۱۳۹۷). بررسی حق مالکیت فکری در سیستم حقوق ایرانی، *دومین همایش بین‌المللی فقه و حقوق، وکالت و علوم اجتماعی*، همدان.
- عظیمی، کسری (۱۳۹۵). ابعاد حقوقی حمایت از طرح‌های صنعتی و مالکیت فکری، *نخستین همایش ملی علوم اسلامی حقوق و مدیریت*، قم، دانشگاه جامع علمی کاربردی.
- فطرس، محمدحسین؛ فرزی، محمدرضا؛ نجارزاده ابوالفضل (۱۳۹۰). بررسی اثر حقوق مالکیت معنوی روی نوآوری کشورهای اسلامی درحال‌توسعه. *پژوهشنامه اقتصادی*. ۱۱(۱): ۳۲۲-۳۰۳.
- گرشاسبی نیا، ندا و کمرالدین بدری ویچ (۱۳۹۱). نقش حقوق مالکیت فکری در نوآوری کشورهای درحال‌توسعه، *فصلنامه تخصصی رشد فناوری*، دوره ۸، شماره ۳۰.

- *گزارش جهانی کارآفرینی ۲۰۱۸* (۲۰۱۸). دفتر توسعه کارآفرینی و بهره‌وری نیروی کار. وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی.

- لایقی، علیرضا (۱۳۸۱). *کپی‌رایت در کشورهای پیشرفته صنعتی*، تهران: خانه کتاب، اردیبهشت ۱۳۸۱.

- مهدوی، ابوالقاسم؛ برخورداری، سجاد (۱۳۸۷). *حقوق مالکیت فکری و جریان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (مورد ایران)*. ۲۴: ۳۶-۱۱.

- Celamiresi, Miresi, (2013): *The Macrotheme Review: An Overview on Intellectual Property Rights Protections and Benefit*s, A.Xhuavi University.

- Chen, Y. and T. Puttitanun (2005), "Intellectual Property Rights and Innovation in Developing countries", Journal of Development Economics, 78, pp. 474-493.

- Chesbrough, H. & Ghafele, R. (2014). Open Innovation and Intellectual Property. New Frontiers in Open Innovation, 191.

- Ciuriak, Dan (2017). Intellectual Property Proliferation: Strategic Roots and Strategic Responses. CIGI Paper No. 121. March 21, 2017.

- Correa, C. M. (2001), Review of the TRIPS Agreement: Fostering the Transfer of Technology to Developing Countries (Penang, Malaysia: hired World Network). Correa, C. M. (2003), "Can the TRIPS Agreement Foster Technology Transfer to Developing Countries?", Manuscript (Durham, NC: Duke University).

- Daciana Bolos, Mihaela, (2013): «Intellectual Property as a Drive for Sustainable Medical Tourism-The Ana Aslan case», Petru Maior University of Targu Mures, Nang Yan Business Journal, Romania.

- Daiko T. Dernis H. Dosso M. Gkotsis P. Squicciarini M. Vezzani A. (2017). World Corporate Top R&D Investors: Industrial Property Strategies in the Digital Economy. A JRC and OECD common report. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

- Estrina, Saul. Korosteleva, Julia. Mickiewicz, Tomasz (2013). Which institutions encourage entrepreneurial growth aspirations? Journal of Business Venturing 28 (4): 564-580.

- Fink, C. and C. A. Primo Braga (2005), "How Stronger Protection of Intellectual Property Rights Affects International Trade Flows", in C. Fink and K. E. Maskus (eds.), Intellectual Property and Development: Lessons from Recent Economic Research (Washington, DC: The World Bank/Oxford University Press).

- Fontana, R. Geuna, A. Matt, M. (2006). Factors affecting university-industry R&D

projects: the importance of searching, screening and signaling. Research Policy 35, 309–323.

- Glass, A. and K. Sagi (2002), "Intellectual Property Rights and Foreign Direct Investment", Journal of International Economics, 56, pp. 387-410.
- Griffith, R. & Miller, H. (2010). Support for Research and innovation. In R. C. Chote, J.Emmerson, & J.Shaw (Eds.), The IFS green budget. London: IFS Commentary 112.
- Griffith, R. Miller, H. & O'Connell, M. (2014). Ownership of intellectual property and corporate taxation. Journal of Public Economics, 112(1), 12–23.
- Grossman, G. M. & Edwin, L. C. L. (2004). International protection of intellectual property: corrigendum. American Economic Review, 96(1), 456-563.
- Hanel,P (2006), Intellectual Property Rights business management practices: a survey literature, Technovation, 2006, 26, p.895-931.
- Hertzfeld, H. R., Link, A. N., and Vonortas, N. S. (2006), 'Intellectual Property Protection Mechanisms in Research.
- Kanwar, S. and R. E. Evenson (2003), "Does Intellectual Property Protection Spur Technological Change?", Oxford Economic Papers, 55, pp. 235-264.
- Kim, L. (2002), "Technology Transfer and Intellectual Property Rights: Lessons from Korea's Experience", UNCTAD/ICTSD Working Paper (Geneva: UNCTAD/ICTSD).
- Lumpole, AO. Pathak, S., Xavier-Oliveira, E (2014). The politics of intellectual property rights regimes: An empirical study of new technology use in entrepreneurship. Tech novation 34(12):807-816.
- Mevhibe, Albayrak and Melda Ozdemir, (2012): The role of Geographical Indication in Brand making of Turkish handcrafts, University Agricultural Faculty Dept. Of Agricultural Economics, Ankara- Turkey, Indian Journal of Traditional Knowledge, Vol. 11(3).
- Moberg, K. (2011). Evaluating Content Dimensions in Entrepreneurship Education. Entrepreneurship Research in Europe Series, ESU 2011 Conference.
- Nithyananda. K. v (2017). Business Models for Entrepreneurs: Commercializing, Leveraging, and Monetizing Intellectual Property Rights in India and ASEAN Countries. Springer, Singapore.
- Nkomo, Moses, (2014): The Role and Importance of Effective IP asset Management in Enhancing the Competitiveness and Productivity of Small and Medium Enterprises, The Zimbabwean Experience.

- OECD/European Union (2017),The Missing Entrepreneurs 2017: Policies for Inclusive Entrepreneurship, OECD Publishing, Paris.

- Report of Global Entrepreneurship Monitor, (2015/2016).

- Schneider, P. (2005), "International Trade, Economic Growth and Intellectual Property Rights: A Panel Data Study of Developed and Developing Countries", Journal of Development Economics, 78, pp. 529-547.

- Smith, A. M., & Paton, R. A. (2011). Delivering enterprise. A collaborative international approach to the development, implementation and assessment of entrepreneurship. International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research, 17(1), 104-118.

- Spinello, R. A. (2003). The future of intellectual property. Ethics and Information Technology 5: 1–16.

- Starkey, L., Corbett, S., Bondy, A. and Davidson, S. (2010). Intellectual property. What do teachers and students know? International Journal of Technology and Design Education. 20,

- Tamasy, C. (2007). "Rethinking Technology-Oriented Business Incubators: Developing a Robust Policy Instrument for Entrepreneurship, Innovation, and Regional Development?" Growth and Change 38(3): 460-473.

-Poltorak, Alexander (2012) Essentials of Intellectual Property, Law, Economics and Strategy, Wiley Pub,2ed.

-Posner. A, Richard (2005) Intellectual Property: The Law and Economic Approach, Journal of Economic Perspectives,Vol.19.

-Risch, Michael (2011) IP and Entrepreneurship in an evolving economy: A case study, Villanova University.

-Scott, W. R. (1995). Institutions and organizations. Foundations for organizational science.London: A Sage Publication Series.

-Stenholm, P., Acs, Z. J., & Wuebker, R. (2013). Exploring country-level institutional arrangements on the rate and type of entrepreneurial activity.Journal of Business Venturing,28(1), 176-193.

-Volchek, D., Saarenketo, S., & Jantunen, A. (2015). Structural Model of Institutional Environment Influence on International Entrepreneurship in Emerging Economies. InInstitutional Impacts on Firm Internationalization. Palgrave Macmillan UK, 190-216.